

HOOFSTUK 3

GESTALT BENADERING

Tanzan and Ekido, two Zen monks, were travelling companions on a muddy road during a storm. On their way they met a lovely young girl who was unable to cross the intersection. Tanzan lifted her in his arms and carried her over the mud putting her down on the other side. Many hours later Ekido confronted Tanzan. He said 'we monks are not meant to go near women. To carry such a young and lovely one was wrong. Why did you do that? Tanzan replied: "I left the girl there ...are you still carrying her"? (O'Leary 1992: xi).

1. INLEIDING

Die gestaltbenadering is een van die wyses waardeur 'n terapeut soos die maatskaplike werker die leerder met lob-epilepsie meer effektief kan ondersteun om sy/haar gedrag te begryp. Deur die gestaltbenadering as teoretiese basis, kan die leerder met lob-epilepsie se ervaring van sy/haar leefwêreld meer effektief belig word. Konsepte soos "uit beheer", "voorggrond", "polariteite", "hier-en-nou", "kontakmaking" en "kontakversteuring" kan deel vorm van die leerder met lob-epilepsie se **leefwêreld**. Hierdie konsepte is ook die sleutelbegrippe van die gestaltbenadering.

Gestalt is 'n Duitse woord wat geen presiese vertaling in Engels het nie. O' Leary (1992: 2), noem dat die beste woorde wat gestalt kan omskryf is: "Wholeness, configuration or completeness of form". Oaklander (1994:

143), **definieer** die gestaltbenadering as 'n humanistiese, prosesgeoriënteerde metode wat gemoeid is met die gesonde funksionering van die totale organisme, naamlik sintuie, liggaam, emosies en intellek. Volgens Corey (1995: 293), is die gestaltbenadering deur Fritz Perls ontwikkel as 'n vorm van 'n eksistensiële benadering, gebaseer op die idee dat individue hul eie weg in die lewe moet vind en persoonlike verantwoordelikheid moet aanvaar. Dit wat die individu op 'n gegewe oomblik ervaar, word beklemtoon, sowel as die blokkasies wat die persoon moet oorkom om volle bewustheid van die hier-en-nou te bereik.

Die woord "gestalt" verwys ook na 'n geheel. Volgens die gestaltbenadering is gedrag 'n dinamiese geheelpatroon. Die geheel is meer as die som van sy dele. Die mens is as 'n geheel betrokke by 'n situasie en die hele situasie **beïnvloed** die mens. Die menslike bestaan funksioneer dus as 'n geheel (vergelyk Aronstam, 1989: 631 en Van Rooyen & Combrink, 1990: 49).

Die doelstellings van die gestaltbenadering word volgens Corey (1993: 319-320), soos volg weergegee:

- Integrasie van polariteite (teenoorgesteldes) in die self.
- Om kontak met die self en ander te bewerkstellig.
- Selfstandigheid te bewerkstellig in plaas van afhanklikheid.

- Om die persoon bewus te maak van wat hy in die hier-en-nou ervaar, beleef, fantaseer en voel.
- Om die persoon te help om sy eie grense met helderheid te definieer.
- Om insig in aksie te omskep.
- Om die selfinsig op te volg met kreatiewe eksperimentering.

Volgens [die](#) navorser is die sentrale doel van die gestaltbenadering die verdieping van die persoon se bewustheid in die hier-en-nou. Hierdeur vind persoonlike groei plaas waardeur die persoon innerlik versterk word om self keuses te kan maak en verantwoordelikheid vir daardie keuses te neem. Bewustheid van die self, ander en die omgewing, is een van die belangrikste uitgangspunte van die gestaltbenadering waardeur die persoon uiteindelik beheer oor sy/haar lewe verkry. Die Gestaltbenadering bied aan die navorser 'n epistemologie waarvolgens sy oor lewende sisteme sal dink en mee handel. Die navorser sal ook hierdie benadering volg ten einde die navorsingproses te fasiliteer en die beplande riglyn te ontwikkel.

2. ONTSTAAN EN ONTWIKKELING VAN DIE GESTALTBENADERING

Die bydrae wat Fritz Perls tot die ontstaan van die gestaltbenadering gelewer het, word beskou as tydloos. Nie net word hierdie teorie internasionaal erken en gebruik nie, maar word Fritz Perls se idees wyd gedebateer en word sy gedagtegang gebruik om navorsing te stimuleer.

O'Leary (1992: xii) se mening hieroor is:

Gestalt is valuable because of the contribution it makes toward mental well being and social development.

Die enigste boodskap of les wat Perls met die gestaltbenadering wou oordra was:

Becoming aware of one's own feelings and acting true to them without apologies (O' Leary, 1992: 2).

Perls, [wat van Joods-Russiese herkoms](#) is, het teen die Freudiaanse teorie gerebelleer [en met](#) die gestalt 'n sielkunde begin wat dramaties van ander benaderings op daardie tydstip [verskil het](#). Soos wat Freud geglo het dat aggressie en die seksuele die basiese dryfkragte van die mens is, het Perls daarteenoor geglo dat eet en honger meer [belangrik](#) is. Perls het nie geglo dat mense neuroties of psigoties is nie. In plaas daarvan om mense te diagnoseer as "siek", het Perls eerder verkies om te kyk na wat mooi en kreatief is en presies wat mense se lewens vervul. Perls het verder geglo dat persoonlike verryking net so belangrik is as wat "gesond word" is (Frankel, 1984: 41).

Perls het na skool, medies aan die Universiteit van [Berlyn studeer](#) en op die ouderdom van 27 jaar [as mediese](#) dokter gegraduateer. Hy het besluit [om hom toe te spits op psigo-analise](#) en het as assistent saam met die persoon Kurt Goldstein by 'n instituut vir breinbeseerde soldate begin werk.

Die uitgangspunt van hulle werksmetode was om klem te plaas op die integrale natuur van die mens. Met die breinbeseerde soldate is daar gedemonstreer dat daar nie slegs met die beseerde deel van die persoon gewerk kan word nie, maar hoe die besering die hele persoon in totaliteit (holisties: mens en omgewing) affekteer (O'Leary, 1992: 5; Sinay, 1998: 26-29). Perls se siening oor holisme is later van jare versterk deur die Suid-Afrikaner, Jan Smuts. Perls het ook tydens hierdie fase van sy lewe 'n aanhanger geword van die sielkundige Wilhelm Reich en het by hom geleer om analities met 'n persoon te werk, **wat beteken het** dat beide verbale en nie verbale gedrag van 'n persoon in aanmerking geneem moet word (Sinay, 1998: 33).

Met die ontwikkeling van die gestaltbenadering **is dit** duidelik dat Perls **beïnvloed** is deur eksistensialisme. Hierdie stelling word deur Corey (1995: 274) ondersteun as hy na die gestaltenadering verwys as "... a form of existential therapy". Die spesifieke konsepte wat Perls oorgeneem het van eksistensialisme is spesifiek persoonlike verantwoordelikheid, die hier-en-nou situasie en bewusmaking (O'Leary, 1992: 6). Dit was juis tydens hierdie fase **dat** Perl se werk as revolusionêr beskou is en hy deur psigoanaliste as 'n dwaalleraar bestempel is. Dit was nadat Perls krities geword het en besluit het dat hy en hy alleen verantwoordelik is vir sy eie bestaan. 'n Gestalt-instituut is gedurende die vroeë vyftigerjare in New York deur Perls en **sy vrou** gestig. Alhoewel Perls gereeld deur Amerika

gereis het om werkwinkels in die gestaltbenadering aan te bied, het die groei van die gestalt-aanhangers beskeie gebly (Sinay, 1998: 37-42).

In 1962, net voor Perls se sewentigste verjaarsdag, onderneem hy 'n reis om die wêreld. Die impak van hierdie reis op Perls se denkwyse was eerstens dat hy so gefassineer was deur die leefwyse op die kibboetse in Israel dat hy voor sy afsterwe 'n "gestalt-kibbutz" gestig het. Tweedens het hy tydens die wêreldreis vir twee maande in 'n Zen-klooster gewoon waar hy blootgestel was aan Oosterse invloede wat hy geïntegreer het in gestalt, te wete **polariteite**. Om polariteite te kan uitlig, verstaan en te integreer, moet, volgens Perls, absolute bewusmaking plaasvind. In Shepherd & Fagan (1972: 44), word Perls soos volg aangehaal:

Ultimate awareness can only take place if the computer is gone, if the intuition, the awareness is so bright that one really comes to his senses. The empty mind in Eastern philosophy is worthy of highest praise. So lose your mind and come to your senses.

Terug van sy wêreldreis, erf Perls 'n landgoed, Big Sur, in Kalifornië. Perls stig die Esalen-instituut op hierdie landgoed en daar word na hierdie instituut verwys as die mekka van die nuwe paradigmas. Hy het die boodskap in die samelewing gevestig dat hy die gestaltbenadering beskou as korrekatief met betrekking tot die volgende foute van psigo-analiste:

- Dat sielkundiges gebeure as **geïsoleerd** en apart van die organisme behandel.
- Die grondslag van die teorie in assosiasie is en nie in holisme nie. (Yontef, 1993: 86).

Met bogenoemde in gedagte, verskil die gestaltbenadering van die meeste gedragsteorieë.

Die skrywer Yontef (1993: 133) **lig** die verskil tussen die gestaltbenadering en ander benaderings soos volg uit:

*The theoretical distinction between gestalt therapy, behaviour modification and psycho analysis is clear. In behaviour modification, the patient's behaviour is directly changed by the therapist's manipulation of environmental stimuli. In psycho analytic theory, behaviour is caused by unconscious motivation which manifested in the transference relationship. By analysing the **transference** the repression is lifted, the unconscious becomes conscious. In gestalt therapy the patient learns to fully use his internal and external senses so he can be self-responsible and self-supportive. Gestalt therapy helps the patient regain the key to this state, the awareness of the process of awareness. Behaviour modification conditions (by) using stimulus control, psycho*

analysis cares by talking about and discovering the causes of mental illness (the problem) and gestalt therapy brings self-realization through here-and-now experiments in directed awareness.

Gestaltterapeute verhoog dus bewusheid by die individu deur te fokus op dit wat nou gebeur, **gedink en** gevoel word. Die individu word ondersteun om deur middel van emosionele en kognitiewe begrip van die self, te verander. Bewuswording bring mee dat 'n persoon keuses kan maak om sodoende sy eie bestaan in 'n sinvolle wyse te organiseer.

Uit bogenoemde is dit duidelik dat Fritz Perls inderdaad beskou kan word as die persoon wat een van die mees dinamiese teoretiese benaderings tot hulpverlening, naamlik die gestaltbenadering, geskep het. Hy was ook inderdaad 'n persoon wat hom nie laat intimideer het deur vername persone soos Freud nie. Hy was 'n wyd berese persoon wat blootgestel was aan verskeie filosofieë. Konsepte wat vir hom sin gemaak het, het hy benut om die gestaltbenadering te verryk.

Die beginsels van die gestaltbenadering word vervolgens bespreek.

3. BEGINSELS VAN GESTALT

Die doel van die gestaltbenadering is dat die persoon sy haar eie bestaan moet ontdek, ondersoek en moet ervaar (Clarkson, 1989: 1). Om dit te

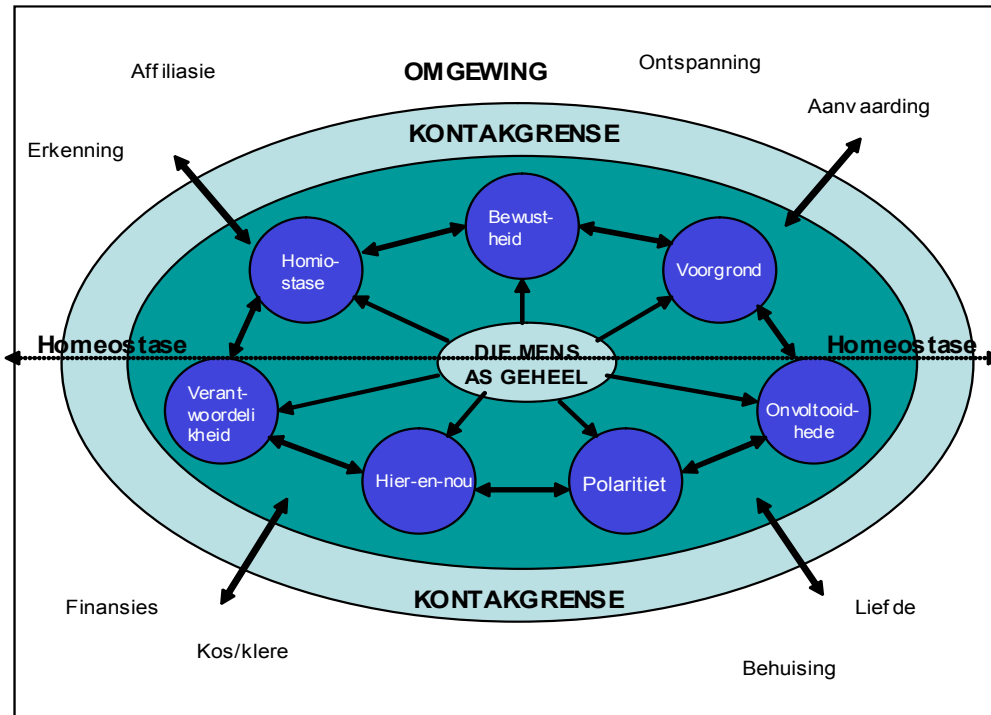
bereik, moet al die verskillende dele van 'n persoon **geïntegreer** word. Clarkson (1989: 1), stel dit soos volg:

In this way people can let themselves become totally what they already are, and what they potentially can become.

Volgens die benadering bestaan die mens uit verskillende dele wat onderling verbind is met mekaar en die konsepte wat die beginsels van gestalt uitspel is onder andere: holisme, homeostate (balans), voorgrond/agtergrond, polariteit, bewusmaking, onvoltooidhede, hier-en-nou situasie en verantwoordelikheid. Die mens (organisme) funksioneer dus op 'n stabiele wyse as al die verskillende dele (beginsels) in balans is met mekaar. Die gesonde gestalt van 'n persoon word ook ondersteun as die interaksie tussen die persoon en sy omgewing van so 'n aard is, dat die persoon nie té onafhanklik of té afhanklik van sy omgewing **is nie**. Die gestaltterapeute verwys na die kontak tussen die individu en sy/haar omgewing as kontakgrense. As hierdie grense te rigied of te deursigtig is, kan neuroses ontwikkel.

Die beginsels van die gestaltbenadering kan grafies soos volg voorgestel word:

FIGUUR 3.1: BEGINSELS VAN DIE GESTALT BENADERING

Die beginsels van die gestaltbenadering sal nou afsonderlik bespreek word.

3.1 Holisme

Die grondlegging van die gestaltbenadering kan gevind word binne die beginsel van holisme. Holisme impliseer dat die mens as eenheid met sy omgewing funksioneer. Latner (1996: 4), ondersteun hierdie stelling soos volg:

The essence of the holistic conception of reality is that all nature is a unified and coherent whole.

Yontef (1993: 36) verwys na holisme as die totaliteit van die mens, wat aspekte insluit soos emosies, liggaam, denke, persepsies en psige. Alhoewel daar onderskeid tussen die verskillende dele van die mens gemaak kan word, kan dit nooit geskei word nie, **aangesien die** geheel meer as die som van die onderskeie dele waaruit dit bestaan **is** (Yontef, 1993: 86). In die gestaltbenadering word daar nie net gefokus op 'n aspek van 'n persoon of die persoon en sy onderskeie dele nie, maar word daar ook gefokus op die holistiese interaksie tussen die persoon (in geheel) en sy omgewing. Die mens vorm dus 'n eenheid met sy omgewing. **Die navorser** is van mening dat die holistiese beginsel tydens die gestaltbenadering toegepas word as daar tydens die terapeutiese proses gestreef word na integrasie van die persoon se emosies, denke, kognisie, gedrag en sintuie met sy omgewing.

Praktiese voorbeeld: Holisme

Onbehandelde lob-epilepsie kan die leerder in totaliteit beïnvloed. Die leerder word psigies aangetas deurdat daar 'n inkorting van die kognitiewe funksie plaasvind as die epilepsie in die **linker hemisfeer** van die brein gesetel is. As die epilepsie in die **regter hemisfeer** van die brein gesetel is, word die leerder emosioneel sodanig daardeur **beïnvloed** dat hy/sy gedragsprobleme soos uitermatige aggressie kan ervaar waarvoor hy/sy geen beheer het nie. As gevolg van bogenoemde kan leerders se selfbeeld negatief **geïmpakkeer** word aangesien hulle baie negatiewe insette van die skool se kant kan ervaar, hetsy omdat hulle skolasties nie op standaard is nie of hetsy as gevolg van die feit dat so 'n leerder as "stout" en "ongehoorsaam" ervaar word. Negatiewe terugvoer vanaf die **skoolstelsel** kan ook verhoudings tussen leerders en die ouers onnodig

onder druk plaas. Die ouers kan moedeloos raak wat weer geneig is om meer druk op die leerder te plaas om óf harder te leer óf om die leerder te kry om veral aggressiewe gedrag te verander. Dit bring weer konflik in die huisgesin **mee**. As daar sibbes is, kan 'n situasie ook ontwikkel dat leerders, asook hulle ouers, hulle prestasie vergelyk met ander broers/susters in die huisgesin. Dit het 'n verdere negatiewe impak op hierdie leerders se selfbeeld, selfvertroue asook hul waagmoed. As 'n leerder in die tienerjarige ouderdomsfase is en die lob-epilepsie is nog nie gediagnoseer en behandel nie, kan 'n situasie ontwikkel waarin die leerder nie verder **vorder nie** as graad 9 in die **hoofstroomskool**. Dit het weer 'n impak op die samelewing aangesien 'n half-geskoolde persoon in die samelewing nie gemaklik geakkommodeer word nie. Die navorser ervaar in haar praktyk dat van die tieners met ongediagnoseerde lob-epilepsie, makliker in wanfunksionerende groepe opgeneem kan word en dat dwelmmisbruik een van die uitkomstes kan wees. Die rede hiervoor is dat sulke persone 'n plek vind waarbinne hulle aanvaarding ervaar asook in beheer kan wees. 'n Dwelmprobleem word nie net die ouers se probleem nie, maar ook die van die samelewing. Uit gesprekke met die internis, Sloane (2005), kom **die** navorser ook tot insig dat persone met ongediagnoseerde lob-epilepsie (veral in die **regter hemisfeer** van die brein) oorwegend verhoudingsprobleme ervaar. Laasgenoemde het weer 'n impak op die breër samelewing aangesien verhoudingsprobleme weer aanleiding gee tot egskedings, fisiese geweld en wanfunksionerende gesinne.

Uit bogenoemde voorbeeld is dit dus duidelik dat die persoon met lob-epilepsie nie in isolasie benader kan word nie, aangesien so 'n persoon binne die samelewing as 'n geheel funksioneer. Die beginsel van die gestaltbenadering kan veral die maatskaplike werker met dienslewering ondersteun aangesien die werkswyse van die maatskaplike werk-beroep

gekenmerk word om met die individu in sy/haar verskillende sisteme te werk.

3.2 Homeostase

Alle persone ervaar van tyd tot tyd 'n wanbalans in hulle gestalt as gevolg van emosionele spanning, omgewingseise, versteurde of swak verhoudings. Sodra laasgenoemde plaasvind, probeer die persoon om so spoedig as moontlik 'n toestand van ekwilibrium (behoefte-bevrediging) te skep. Volgens Perls (1973: 5), verwys hierdie proses van soeke na balans, [na homeostase](#). Hy definieer homeostase as

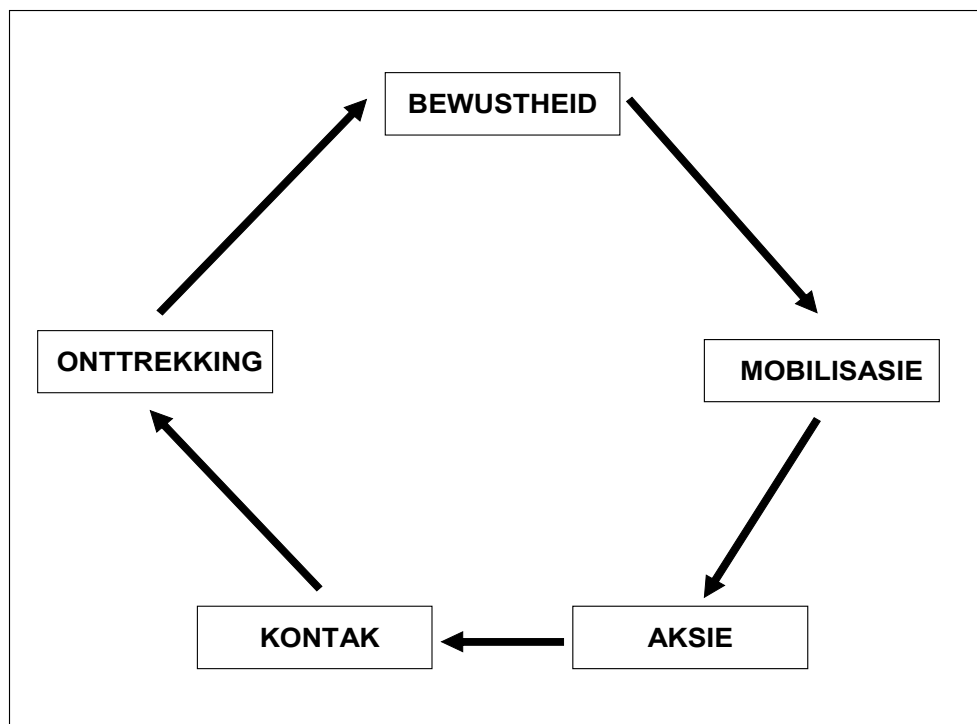
... the process by which the organism maintains its equilibrium and therefore its health under varying conditions. Homeostasis is thus the process by which the organism satisfies its needs.

Die mens kan net bevredigend funksioneer as sy menswees (gestalt) in 'n toestand van ekwilibrium verkeer. Om hierdie balans te verseker, moet die psigiese en fisiese behoeftes van elke mens doeltreffend bevredig word, sodat hy/sy kan ontwikkel as 'n "gesonde" volwassene. Die manier waarop hierdie doelwitte bevredig word, wissel van individu tot individu. Die individu se ewewig word versteur sodra hy 'n behoefte ervaar. Hierdie behoefte tree op die voorgrond totdat dit bevredig word, waarna dit deel van die agtergrond word (Aronstam, 1989: 634). Aangesien elke mens

veskeie behoeftes het en elke behoefte die balans sal versteur, is die proses van homeostase 'n deurlopende proses (De Beer, 1998: 48).

Die siklus van homeostase kan soos volg [verduidelik](#) word:

FIGUUR 3.2: SIKLUS VAN HOMEOSTASE

(Parlette & Page, 1992: 179.)

As 'n persoon behoeftes ervaar wat nie bevredig word nie, skep dit gewoonlik 'n wanbalans in die organismiese selfregulering wat onder andere gedragsprobleme, siektes en wanaanpassings tot gevolg kan hê. Dit kan weer aanleiding gee tot 'n wanfunksionerende individu.

Praktiese voorbeeld: Homeostase

Ongediagnoseerde temporale- en frontalelob-epilepsie kan kinders in 'n situasie plaas waar hulle blootgestel word aan aanhoudende negatiewe terugvoer, hetsy oor hulle skolastiese prestasie óf hetsy oor hulle gedrag. Al leer hierdie kinders hard, en al is hulle gedrag aanvaarbaar, ervaar hulle selde indien ooit, sukses. Alle mense het positiewe terugvoer in hulle lewe nodig ten einde hulle te ondersteun om optimaal te funksioneer. Die positiewe terugvoer hou die organisme in stand en gebalanseerd. Die kind met ongediagnoseerde lob-epilepsie word so aanhoudend aan negatiewe terugvoer blootgestel dat hy/sy nie homeostase kan ervaar nie. Sy/haar behoefte van "ek is 'OK'" word selde indien ooit bevredig. Dit kan gebeur dat so 'n kind aanhang vind by disfunksionele groepe aangesien hy/sy 'n mate van homeostase in so 'n groep kan ervaar.

3.3 Bewustheid

Om as 'n individu optimaal in die samelewing te funksioneer, moet die mens voldoende vlakke van bewustheid ervaar ten opsigte van liggaamstruktuur, beweging, sintuie, gevoelens, denke en fantasie (Groenewald, 1997: 12). Perls word aangehaal in O'Leary (1992: 13), dat hy van mening was dat:

... awareness is the only basis of knowledge and communication. It is the process of recognising what we are thinking about and what we are feeling, sensing and doing.

Bewustheid word binne die gestaltbenadering gesien as die proses waarbinne die individu bewus raak van wat hy nodig het of wil hê ten einde sy gestalt in balans te hou. Bewustheid geskied hoofsaaklik deur die gebruikmaking van **sintuie** (Bloem, 1995: 57). Sintuiglike waarneming is dus die natuurlike proses waardeur die individu van sy behoeftes bewus raak. Dit is 'n manier om in beheer te bly van die self. Soos vroeër genoem, kan die individu se gestalt nie balans bereik as die primêre behoefte wat deur die individu ervaar word, nie bevredig word nie.

Bewustheid beteken dus dat organismes holisties bewus moet wees van hulleself deur middel van sensoriese kontakmaking met ander persone en hulle omgewing, van hulle onmiddellike behoeftes, kognitiewe bewustheid, van emosionele gevoelens (dink en voel) asook gedrag (doen). Bewustheid is NIE introspeksie nie, maar eerder 'n bewustheid van die self in die wêreld. Volgens Groenewald (2002: 48), is:

... bewustheid 'n proses waardeur 'n persoon kennis dra van sy beheer oor keuses en gevoelens en dan verantwoordelikheid vir sy eie gedrag en gevoelens neem. 'n Persoon wat bewus is weet wat hy doen, hoe hy dit doen, dat hy alternatiewe het en self keuses kan maak om dit te wees wat hy is.

'n Versteuring vind in die bewustheid plaas wanneer behoeftes en keuses ontken word.

Praktiese voorbeeld: Bewustheid

Volgens die navorser kan leerders met moontlike lob-epilepsie 'n inperking ervaar in hulle bewustheid van die self en hulle omgewing. Leerders met onbehandelde lob-epilepsie kan weens hallusinasies moeite ervaar om sensories kontak te maak met hulleself en die omgewing. Kontakmaking (bewustheid) kan dus in laasgenoemde gevalle 'n valse prentjie aan die leerder bied. Die navorser is van mening dat te veel negatiewe insette en mislukkings, die leerder met onbehandelde lob-epilepsie se aandag kan fokus op sy emosies en sy gedrag. Die gevolg kan wees dat daar nie 'n balans is in die kind se proses van bewuswording nie. Bewuswording is tog ook 'n proses van keuses maak en verantwoordelikheid neem vir keuses. Volgens die navorser het leerders met onbehandelde lob-epilepsie min keuses. Hulle het nie 'n keuse of hulle spesiale onderrig moet ontvang nie, of hulle aangespreek word oor swak vordering in die skool nie, aangespreek word oor hulle gedrag nie en of hulle medikasie wil neem of nie as die fenomeen eers gedianoseer is nie. Deurentyd vind so 'n leerder moeite om ook sy/haar behoeftes te bevredig. Versteurings van die bewustheid, soos hierbo verduidelik, kan meebring dat kinders met moontlike lob-epilepsie boedel oorgee en glad nie in kontak bly met die "self" nie. Hulle sal ook moeilik in staat wees om kontak te maak met die omgewing waarbinne hulle funksioneer. Afstomping of uitreagerende gedrag te einde aandag te ontvang, kan die uiteindelijke gevolg wees.

3.4 Figuur-voorggrond

Volgens Aronstam (1989: 633), is 'n gesonde organisme altyd in staat om aandag te gee aan die mees dominante behoefte. Hierdie dominante

behoefte is die voorgrondfiguur totdat dit bevredig is, waarna dit na die agtergrond verskuif. Sodra die proses voltooi is, kom die volgende behoefte weer na vore. 'n Goeie voorbeeld van laasgenoemde is wanneer persone beplan om te gaan fliëk. Net voordat hulle die woning verlaat, ontvang hulle 'n telefoonoproep van die telefoonmaatskappy dat hulle vergeet het om die telefoonrekening te betaal. Sou hulle dit nie voor 'n sekere tyd daardie spesifieke oggend betaal nie, sal die maatskappy die telefoondienste **beëindig**. Die fliëk verskuif na die persone se agtergrond en die betaal van die rekening raak nou prioriteit en is op die persone se voorgrond. Die oomblik toe die rekening vereffen is (behoefte bevredig), kon die persone weer met gemak dink aan die fliëk. Yontef (1993: 416) wys daarop dat figuurverandering moet plaasvind volgens behoefte. As die verandering te stadig plaasvind, bly die persoon in 'n gesette toestand. Byvoorbeeld as die persone eers gaan fliëk het, sou hulle tien-teen-een min van die fliëk geniet het aangesien hulle ongemak ervaar oor die telefoonrekening wat op die voorgrond **is**. 'n Ander voorbeeld is wanneer 'n vrou se man sterf en niemand gee aan haar die geleentheid om te ventileer oor die afsterwe van haar man nie. Die gevolg kan wees dat die man se afsterwe jare lank op die vrou se voorgrond sal bly. Die vrou sal enige moontlike geleentheid benut om oor die dood van haar man te praat, aangesien dit steeds op haar voorgrond is. Aan die ander kant, as die figuurvoorgrond te vinnig verander, kan die resultate te oppervlakkig wees en wanfunksionering tot gevolg hê (Groenewald, 2002: 45). Die proses van voorgrond/agtergrond duur voort en word beskou as die siklus van die lewe.

O'Leary (1992: 11) dui aan dat neurotiese individue nie in staat is om dominante behoeftes te bevredig nie. Volgens die navorser gee dit aanleiding daartoe dat geen integrasie tussen die individu en die omgewing plaasvind nie.

Praktiese voorbeeld: Figuur-voorgond

Kinders met ongediagnoseerde lob-epilepsie kan hulle in situasies bevind waar die strewe om suksesvol te wees, altyd op die voorgond bly. Sou dit die gevolg wees dat hierdie behoefte nie bevredig word nie of te stadig bevredig word, kan neurose by die kind ontwikkel. 'n Voorbeeld van neurose is wanneer leerders projekteer, byvoorbeeld wanneer die leerders hulle opvoeders die skuld gee as hulle swak doen in toetse. Dit beteken dat die leerders die omgewing verantwoordelik hou vir die probleme wat hulle ervaar en dus nie self verantwoordelikheid aanvaar nie.

3.5 Onvoltooidhede

Onvoltooidhede ontstaan as gevolg van behoeftes uit die verlede wat nie bevredig is nie. Onvervulde behoeftes, onuitgesproke gevoelens en onafgehandelde situasies uit 'n persoon se verlede, kan as 'n onvoltooide gestalt beleef word en 'n invloed hê op die volwasse persoon se lewe. Onvoltooide ondervindings en gevoelens bly voortbestaan in die geheue van die waarnemer. Polster en Polster (in O'Leary, 1992: 14) stel dit soos volg:

These incomplete directions so seek completion and when they get powerful enough, the individual is beset with preoccupation, compulsive behaviour, wariness, oppressive energy and much self-defeating behaviour.

Onvoltooidhede kan dus meebring dat emosies geblokkeer kan word. O'Leary (1992: 15) ondersteun hierdie stelling as dit soos volg verduidelik word:

Instead of allowing themselves to experience the feelings which accompanied traumatic events, individuals with unfinished business, inhibit them.

Hierdie tipe van blokkering gee aanleiding tot onopgeloste gevoelens, magteloosheid en onvervulde behoeftes.

Onvoltooidhede weerhou die persoon om betrokke te raak in ander aktiwiteite. Goulding & Goulding word in O'Leary (1992: 15), soos volg hieroor aangehaal: "Clients who do not say goodbye keep a part of their energy locked in yesterdays". So 'n persoon sukkel om op 'n daaglikse [grondslag](#) aan die eise van die lewe te voldoen. Yontef (1993: 80) konstateer dat alle onvoltooidhede 'n oplossing vereis ten einde die persoon na 'n toestand van homeostase te laat beweeg. Vermyding kan 'n groot rol speel om die persoon te keer om onvoltooidhede aan te spreek en groei word op hierdie manier by so 'n persoon beperk. 'n Wrok en skuldgevoelens wat 'n persoon met hom/haar

saamdra, word deur Perls (in O'Leary, 1992: 16) gesien as die mees algemeenste en belangrikste vorms van onvoltooidhede. Onvoltooidhede bring egter onnodige spanning mee aangesien dit 'n persoon uitdaag om verantwoordelikheid te aanvaar. Persone ervaar so 'n proses as emosioneel dreinerend.

Praktiese voorbeeld: Onvoltooidhede

In **skool-** asook huisverband kan kinders met ongediagnoseerde lob-epilepsie gereeld blootgestel word aan verbale uitlatings wat pyn kan skep. Die seer kan verander in **wrokgedagtes** wat weer skuldgevoelens kan ontwikkel. Byvoorbeeld opvoeders kan kwaad word vir die leerder met moontlike lob-epilepsie omrede hy/sy na herhaalde versoeke, nog steeds nie die taak suksesvol kon voltooi nie. Skuldgevoelens kan veral ontstaan as die leerder wrokgedagtes teenoor persone (ouers) naby hom/haar, ervaar. As hierdie gevoelens nie geverbaliseer en aangespreek word nie, kan dit as 'n onvoltooidheid by die leerder bly wat weer verseker dat sy/haar wording tot volwassenheid beperk of geskaad sal word.

3.6 Polariteite

Daar word verwys na polariteite as die manifestasie van teenoorgestelde of konflikterende gedragpatrone, byvoorbeeld sag-hard, liefde-haat, sterk-swak en onvolwasse-volwasse (Thompson & Rudolf, 1992: 112; Yontef, 1993: 148).

Die doel van polariteite is om teenoorgesteldes te identifiseer, te verstaan, te ervaar en te integreer. Wanneer 'n polariteit erken en aanvaar word ontstaan

die moontlikheid dat houdings en optredes wat die polariteit verteenwoordig, **geïntegreer** kan word (Yontef, 1993: 148). Die navorser stem saam **met** Groenewald (2002: 44), dat polariteite voortvloei uit die basiese probleem van die lewe. Vir 'n dinamiese en gesonde lewensproses is die integrasie van 'n leerder se polêre kante, positief en negatief, noodsaaklik. Sodra óf die positiewe óf die negatiewe gedragpatrone oorheers, skep dit problematiese gedrag by 'n persoon. Dit is dus belangrik dat negatief teenoor positief opgeweeg moet word en as 'n persoon beide pole kan integreer, bring dit balans in so 'n persoon se lewe. Leerders kan gereeld polariteite ervaar rondom die belangrike ander persone in hulle lewe. Die volgende illustreer laasgenoemd: “Ek is lief vir my pa, maar ek haat hom omdat hy weggegaan het”. Tieners byvoorbeeld is geneig om net op die negatiewe aspekte van hulself of van hulle ouers te fokus. Indien die positiewe aspekte nie saam met die negatiewe aspekte **geïntegreer** word nie, kan die leerder uit die aard van die saak, nie in balans funksioneer in sy/haar lewe nie.

Praktiese voorbeeld: Polariteite

Die leerder met ongediagnoseerde lob-epilepsie kan binne gesins- en skoolverband **gebombardeer** word met negatiewe terugvoer hetsy as gevolg van hulle gedrag of hetsy vir die rede dat hulle nie kognitief volgens ouderdomsvlak presteer nie. So 'n leerder kan hom/haarself ook negatief kasty as hulle merk dat hulle op 'n gereelde **grondslag** nie aan die gestelde eise kan voldoen nie. Die gevolg is dat die positiewe aspekte van so 'n leerder in die niet verdwyn, dat dit nie **geïntegreer** word nie wat weer daartoe aanleiding kan gee dat die kontinuum waarop die leerder funksioneer, oorhel na die negatiewe pool. So 'n leerder funksioneer dan selde op 'n gebalanseerde wyse.

3.7 Hier-en-nou

Die gestaltbenadering onderskryf die konsep dat die persoon in die hede moet funksioneer. Die enigste realiteit waarmee die kliënt dus kan werk is dit wat in die “hier-en-nou” ervaar word (Groenewald, 2002: 49). Corey (1995: 294) verduidelik dat die mens ten volle bewus moet wees van dit wat hy “nou” ervaar. Die verlede gee vir jou herinneringe en die toekoms bied geleenthede vir fantasieë. Tesame met die hede, gee dit ook vir die persoon ‘n holisiese beeld van hom/haarself. Die hede word dus gesien as die realiteit asook die anker aan die persoon. Veral onvoltooidhede soos skuldgevoelens, selfverwyt en kritiek kan verhoed dat persone met hom/haarself kontak maak in die “nou”-situasie. O’Leary (1992: 17), stel dit duidelik dat groei in ‘n persoon slegs kan plaasvind as so ‘n persoon deeglik bewus is van hom/haarself in die “hier-en-nou”. Die navorser stem saam dat alhoewel die verlede en die toekoms nie ontken word nie, is die “hier-en-nou” die enigste realiteit waarmee in ‘n terapeutiese opset gewerk kan word, aangesien die persoon (kliënt) slegs in die hede kan ervaar.

Praktiese voorbeeld: “Hier-en-nou”

Leerders met moontlike lob-epilepsie kan hulself maklik in ‘n situasie bevind waar hulle so vasgevang word in gebeure wat in die verlede plaasgevind het dat dit ontwikkel in onvoltooidhede wat hulle saam met hulle dra. Hierdie leerders kan byvoorbeeld deurentyd aandui dat hulle nie kan lees nie, omrede hulle op ‘n stadium moontlik negatiewe terugvoer oor hulle leesvermoëns ontvang het. Die vermoëns van hierdie leerders om te lees, het moontlik al verder ontwikkel. Weens die feit dat hierdie leerders nooit probeer lees het nie, is hierdie leerders nie bewus van hul vermoëns in die “hier-en-nou”-

situasie nie. Daar bestaan ook 'n moontlikheid dat leerders met ongediagnoseerde lob-epilepsie geneig kan wees om te fantaseer oor die toekoms, ten einde te ontvlug van die hede. Hierdie leerders kan byvoorbeeld al op 'n baie jong ouderdom droom oor die dag as **hulle hul** skoolloopbaan voltooi het. Navorser ervaar in haar praktyk dat die leerders met ongediagnoseerde lob-epilepsie geneigd is om óf **hulle** vermoëns te onderskat óf te oorskot. Om nie in kontak met jouself in die “hier-en-nou” te wees nie, kan die optimale wordingsproses van enige persoon ernstig benadeel.

3.8 Verantwoordelikheid

O'Leary (1992: 17) konstateer soos volg oor verantwoordelikheid:

Being responsible for oneself is at the core of gestalt therapy.

Clarkson (1989: 24) sluit hierby aan soos volg:

... each person is responsible for the experience of his or her own life. This implies that every moment the individual makes choices to act or not to act in certain ways, and that he or she is responsible for all these choices.

Hierdie outeur dui dit verder aan dat **die** gestaltbenadering die beginsel aanhang dat 'n persoon nie net verantwoordelikheid vir sy/haar bestaan moet neem nie, maar ook vir sy/haar gedrag en bestaan in 'n samelewing. In die gestaltbenadering word die persoon (in terapie) gelei om weg te beweeg van

afhanklikheid van ander persone en/of samelewing na 'n posisie waar hy/sy homself of haarself kan onderhou. 'n Persoon kan net werklik homeostase (balans) ervaar as hy/sy onafhanklik kan funksioneer, **wat** dus impliseer dat die persoon in beheer van sy/haar lewe sal wees. Beheer word egter net verkry as 'n persoon keuses kan maak en verantwoordelikheid neem vir die keuses wat hy/sy gemaak het, hetsy of die keuse verkeerd was, al dan nie. Volgens Perls (in O'Leary, 1992: 18) is mense geneig om dit wat met hulle gebeur, buite hulleself te plaas asof hulle geen beheer daaroor het nie. Vanuit die gestaltbenadering word mense bewus gemaak dat hulle verantwoordelik is vir dit wat met hulle gebeur. Mense is verder ook geneig om vas te klou aan die verlede, juis omdat hulle vir verskeie redes onwillig is om verantwoordelikheid te neem vir die hede. Dit is minder pynlik om iemand of iets te blameer vir dit wat 'n persoon nou is, as wat dit is om te erken dat jyself die grootste aandeel het in die posisie waarin jy tans verkeer. **Die navorser** is van mening dat as 'n persoon nie verantwoordelikheid neem vir sy/haar menswees nie, sal hy/sy kwalik in nuwe rigtings kan beweeg en so kan groei en homeostase aangemoedig word.

Praktiese voorbeeld: Verantwoordelikheid

Leerders met ongediagnoseerde lob-epilepsie kan geneig wees om dikwels "moedeloosheid" oor hulle situasie ervaar. Hierdie leerders kan ook ervaar dat die epilepsie-toestand, as dit gediagnoseer is, te oorweldigend is, wat meebring dat hulle kan ervaar dat hulle geen beheer oor hulle lewens het nie. Dit kan weer aanleiding daartoe gee dat die leerders passief word en 'n houding van **traak-my-nie- agtigheid** aanneem. So 'n leerder sal ook nouliks

daarin slaag om persoonlike doelwitte te bereik. Hulle sal ook gemaklik epilepsie die skuld gee vir die tekortkominge in hulself en dikwels voel dat hulle verantwoordelikhede oorweldigend kan wees. Goeie voorbeelde hiervan is die neem van medikasie aan die een kant en skoolwerk aan die ander kant wat ingehaal moet word, maar ook dat die leerder terselfdertyd op datum met skoolwerk moet bly. Ten einde die leerder te help om optimaal te funksioneer moet duidelike struktuur aan hierdie leerders, hetsy deur middel van terapie of in die klaskamer, verskaf word. Struktuur in die leerders met lob-epilepsie se lewens, sal diesulke leerders help om verantwoordelikheid te neem. Die navorser ondervind dat ouers dikwels van die verantwoordelikhede van hulle kinders oorneem en die leerder die geleentheid ontnem om self struktuur te skep.

Uit bogenoemde beginsels van die gestaltbenadering kom dit duidelik na vore dat:

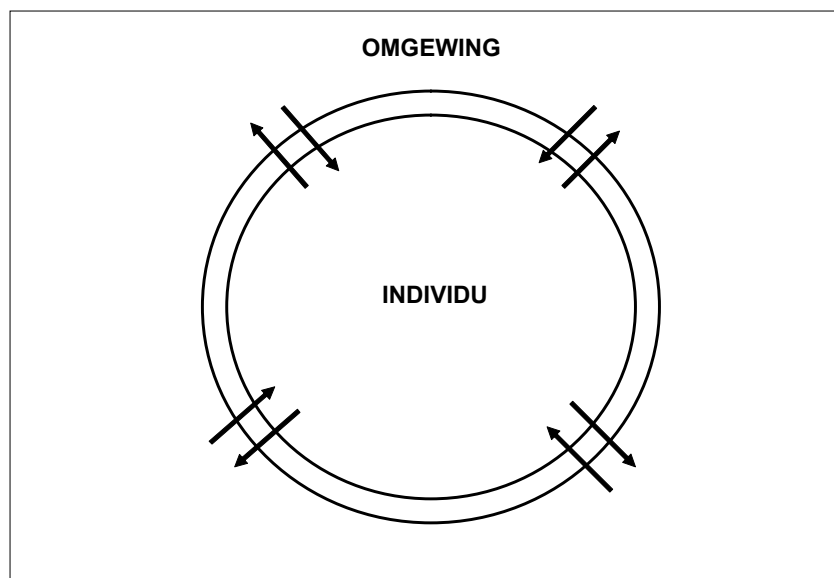
- 'n Persoon moet beskou word as 'n geheel en dat al die dele van 'n persoon (liggaam, emosies, kognisie, ensovoorts) onderling interafhanklik van mekaar is.
- 'n Persoon is deel van sy omgewing en kan nie in isolasie benader en beskou word nie.
- Dat 'n persoon keuses kan maak maar ook die verantwoordelikheid vir daardie keuses moet neem.
- Dat 'n persoon deur hulle sintuie bewus kan raak van sy/haar gedagtes, gevoelens en optredes.
- Dat 'n persoon die polariteite in sy/haar lewe moet kan integreer ten einde homeostase te ervaar.
- Die enigste realiteit wat 'n persoon kan ervaar, is die "hier-en-nou".

Die **ideaal** is dat die mens met sy omgewing op 'n gebalanseerde wyse kontak maak. Kontak en kontakgrensversteurings sal nou bespreek word.

4. KONTAK

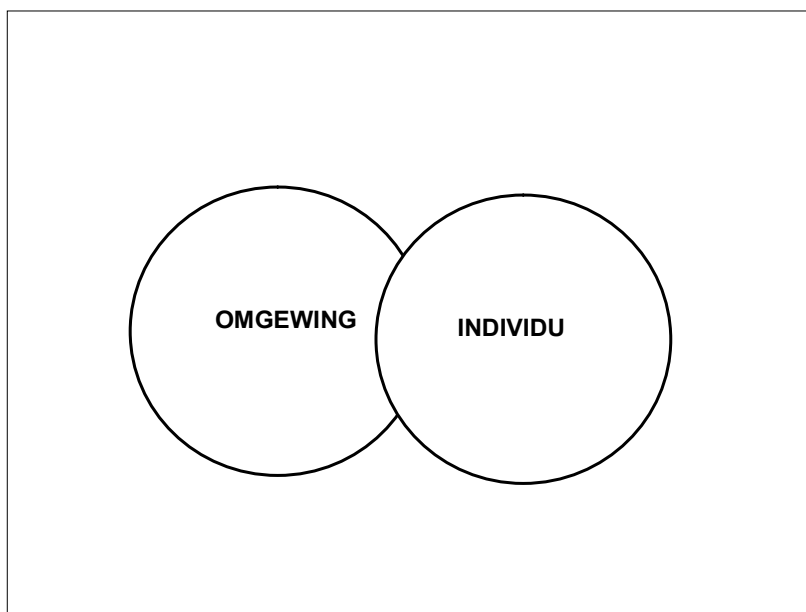
Kontak is 'n sentrale idee in die gestaltbenadering. Dit dui op die verhouding tussen die individu en die omgewing (Groenewald, 2002: 50). Om te verseker dat persone 'n unieke self (identiteit) opbou, het almal 'n egogrens (genoem kontakgrens) ten einde hom/haar van die omgewing te onderskei. Wat hier van belang is, is dat die persoon se kontak nie staties is nie, maar wel deurdringbaar is, sodat uitruiling van inligting tussen mens en sy omgewing kan plaasvind (De Beer, 1998: 48). Dit kan grafies soos volg voorgestel word:

FIGUUR 3.3: GESONDE KONTAK TUSSEN INDIVIDU EN OMGEWING

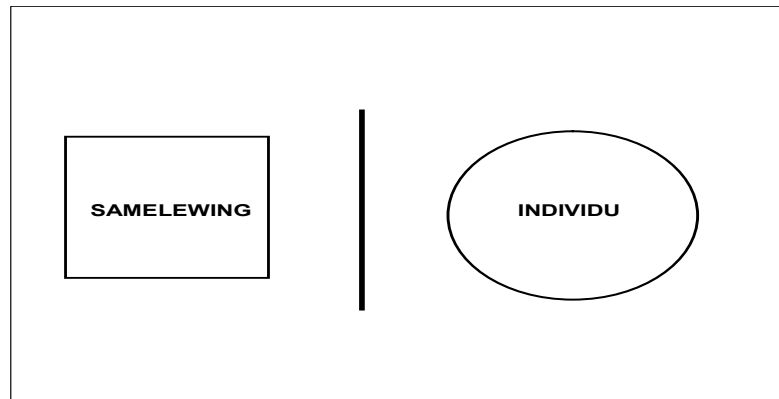
Wanneer 'n persoon nie definitiewe kontakgrense het nie (té deurdringbaar), kan dit tot gevolg hê dat té veel idees, gedrag en gevoelens van ander mense in sy omgewing, sy menswees oorheers. Die gevolg hiervan is dat so 'n persoon kontak met hom/haarself kan verloor, nie 'n toestand van homeostase ervaar nie en dus min groei en selfverwesenliking sal ervaar. Dit kan grafies soos volg voorgestel word:

FIGUUR 3.4: KONTAKGRENSE TUSSEN INDIVIDU EN OMGEWING IN SAMEVLOEIING

As die persoon se kontakgrense té rigied is, inkorporeer hy/sy min of geen van ander of van die omgewing om sy gestalt te laat groei nie (Oaklander, 1988: 283 en van Wyk, 1984: 1). Dit kan grafies soos volg voorgestel word:

FIGUUR 3.5: RIGIEDE KONTAKGRENSE TUSSEN INDIVIDU EN OMGEWING

As 'n persoon se kontak met sy omgewing effektief plaasvind, is die grense deurlaatbaar en word gesonde interaksies tussen die persoon en sy omgewing toegelaat (Thompson & Rudolph, 1992: 111). Vir 'n persoon om optimaal te funksioneer moet die persoon nie te afhanklik wees van sy omgewing nie of te rigied wees om die omgewing in sy/haar lewe te inkorporeer nie. Kontakgrense is belangrik aangesien dit aan 'n persoon riglyne gee om te onderskei tussen sy unieke self en sy omgewing. Kontak tussen die persoon en sy omgewing is 'n proses van deurlopende interaksie.

Kontakgrensversteurings kan gedefinieer word as neuroses. Versteurings (neuroses) ontstaan wanneer die individu nie meer in staat is om 'n goeie balans tussen hom/haarself en die omgewing te vorm nie (Bloem, 1997: 13). Die grense tussen die individu en die omgewing is onduidelik (te oop) en word selfs diffuus en ondeurdringbaar. O'Leary (1992: 29) verduidelik verder dat die kontak in so 'n geval tussen die neurotiese persoon en sy omgewing, gewoonlik versteurd is. Hy stel dit soos volg:

Distressed human beings allow fewer opportunities for contact to happen; they maintain fixed behaviours and perceptions when faced with potentially exciting but threatening possibilities from interaction. Energy is turned back towards the self. They attempt to satisfy needs without including the environmental other.

Met ander woorde, integrasie met die [omgewing](#) realiseer nie en die individu ervaar isolasie.

4.1 Tipes kontakgrense

Polster & Polster (in O'Leary, 1992: 29) identifiseer verskillende tipes kontakgrense, naamlik:

4.1.1 Grense van die self

Die hoedanigheid van die grense van die self ontwikkel deur 'n hele reeks ervarings in 'n persoon se lewe. Dit sluit onder andere 'n persoon se lewenstyl in, keuse van vriende, fantasie, wyse waarop liefde gebied word en om kontak met sy omgewing toe te laat of te weier (Groenewald, 2002: 51). Hierdie aspekte bepaal hoe deurdringbaar of ondeurdringbaar 'n persoon se kontakgrense in stand gehou word. 'n Persoon se grense is nie staties nie en is veronderstel om te verander soos die persoon groei. Grense van die self sluit in:

4.1.1.1 Grense van die liggaam

Grense van die liggaam kan van persoon tot persoon verskil. Sommige persone maak net kontak met sekere dele van hulle liggame byvoorbeeld as 'n persoon slegs op 'n kognitiewe wyse reageer (O'Leary, 1992: 29). Sulke persone kan in gebreke bly om kontak te maak met hul emosionele self wat weer kan aanleiding gee tot verhoudingsprobleme.

4.1.1.2 Waarde-grense

Wanneer 'n persoon se waarde-grense te rigied is, beperk dit so 'n persoon se kognitiewe en emosionele ontwikkeling. Polster & Polster (1973: 117-118) beskryf 'n gevallestudie van 'n 16-jarige seun wat geglo het dat om interessant te wees, lewensnoodsaaklik is. In die skool is daar van hom verwag om oninteressante dinge te doen. Die gevolg was dat hy nie kon presteer nie. 'n Ander voorbeeld is wanneer die gesin se christelike waardes aandui dat dans sonde is. Die kind in so 'n gesin wat 'n gimnas is, word gedwing om die aktiwiteit te stop aangesien die vloertegniese in gimnastiek te naby is aan dans. Hierdie rigiede waarde-grense kan meebring dat so 'n persoon in sy/haar vermoëns [geïnhibeer](#) word.

4.1.1.3 Grense van bekendheid

Vrees vir die onbekende kan meebring dat persone eerder binne beperkte en bekende grense sal funksioneer (Groenewald, 2002: 52-53). So sal 'n persoon jaar in en jaar uit slegs by een plek vakansie hou of slegs by een restaurant gaan eet. 'Ek-is-wat-ek-is' versteen in 'Ek-is-wat-ek-nog-altyd-was-

en-wat-ek-altyd-sal-wees'. Vir hierdie persone is veranderinge gewoonlik **pynlik**. Grense van bekendheid kan dus die persoon inhibeer om nuwe uitdagings te eksploreer en persoonlike groei kan beperk word.

4.1.1.4 Ekspressiewe grense

Elke persoon word gedurende sy/haar opvoeding gekonfronteer met aspekte wat as taboe in daardie gesin beskou word. Die grense rakende die "taboe's" word beskou as ekspressiewe grense. Hierdie tipe van grense het gewoonlik 'n invloed op die individu tot in die staat van volwassenheid. 'n Voorbeeld hiervan is dat daar in die verlede nie openlik in gesinsverband oor geslagsopvoeding gepraat is nie. Die gevolg was dat seks as 'n onaanvaarbare onderwerp beskou was en menigte verhoudingsprobleme het as gevolg van polariteite in gevoelens rondom hierdie onderwerp, ontstaan. Volgens Groenewald (2002: 53), is mense vreesagtig om grense te verbreed wat hulle vir **hulself** daargestel het of wat op hulle afgedwing is deur hulle onmiddellike omgewing. Volgens die navorser kan 'n persoon met te ekspressiewe grense gemaklik sy/haar eie identiteit verloor en groei beperk.

4.1.1.5 Grense van blootstelling

Mense is geneig om dit wat hulle regtig wil BEREIK, agter 'n masker weg te steek. O'Leary (1992: 30) stel dit soos volg:

Exposure boundaries are closely associated with the uncovering of that which is hidden.

“Geheimhouding” beskerm ‘n persoon se swakhede en kwesbaarhede. Shlien (in O’Leary, 1992: 30) noem dat

... much of our lifetime is geared to the production of excuses, masking images to contend with our own and each other’s unwanted realities, or to create desired appearances that we wish might become realities.

Mense is dus geneig om te ervaar dat blootstelling hand aan hand gaan met skande. Om die grense van blootstelling te verbreed, behels verseker die neem van risiko’s, maar die uiteinde kan bevrydend wees.

4.2 Kontakgrensversteurings

Volgens Aronstam (1989: 634) behoort die goed ontwikkelde en emosioneel gesonde persoon te kan onderskei tussen die self en die omgewing, sonder om kontak af te sny of te vermy. Mense kan op verskillende wyses kontak verbreek (byvoorbeeld deur emosies te blokkeer en te onderdruk of te intellektualiseer). In die gestaltbenadering word hierdie kontakverbreking of versteuring [gedefinieer](#) as weerstand. Oorwegend word weerstand beskou as ‘n hindernis aangesien dit bewuswording by die individu beperk of verhinder. De Beer (1998: 48) konstateer dat weerstand die gevoel van die self verhinder en dat dit tot foutiewe kontak met die omgewing kan lei.

Die tipe kontakgrensversteurings (weerstand) wat kan voorkom, word kortliks hieronder bespreek:

4.2.1 Introjekte

Volgens Aronstam (1989: 638) is introjeksie die proses waardeur die individu inhoud kritiekloos vanuit sy omgewing inneem. Die navorser beskou introjeksies as boodskappe wat die individu veral van betekenisvolle ander ontvang. 'n Kind veral het nie die volwassenheid om te diskrimineer tussen opbouende of afbrekende boodskappe nie en hy/sy aanvaar dus alles wat hy/sy van hom/haarself of sy/haar omgewing verneem. Byvoorbeeld dat die eksentrieke oujongnoui op die hoek van die straat 'n heks is wat kinders kan toor, of dat 'n ma byvoorbeeld vir die kind sê: "Jou bene is te bak om vinnig te kan hardloop". Die gevolg is dat die kind nooit aan sport sal deelneem nie. 'n Ander voorbeeld om laasgenoemde te illustreer is wanneer 'n ouer aan die kind die volgende meedeel: "Jy aard na my en ek kon nog nooit wiskunde gedoen het nie". So 'n kind aanvaar dat hy nie wiskunde sal kan doen nie. Verskeie van hierdie boodskappe is onaanvaarbaar en versteur die gesonde ontwikkeling van so 'n kind. As 'n kind deurlopend verneem dat hy lui, dom of stout is, glo so 'n kind dit later en rig hy/sy gedrag as sodanig (De Beer, 1998: 49). Hierdie introjekte kan die individu se gevoel van die self vernietig, sy beeld van die self verwronge maak en 'n persoon se waagmoed inperk.

Praktiese voorbeeld: Introjekte

Die leerder met ongediagnoseerde lob-epilepsie word gereeld blootgestel aan terugvoer wat introjekte in die hand kan werk. 'n Opvoeder kan 'n leerder uitsonder in die klas en altyd vir die leerder vra of hy/sy verstaan wat gedoen moet word. Dit kan 'n beeld aan die leerder bied dat hy/sy "dom" is wat weer waagmoed by die leerder kan beperk.

4.2.2 Projeksie

Projeksie is die neiging van die individu om die omgewing verantwoordelik te hou vir dit wat in die self ontstaan. Projeksie is 'n tipiese wyse waardeur individue hulle eie ervaring ontken (De Beer, 1998: 49). Byvoorbeeld kinders sal leuens vertel en gebeure ontken aangesien hulle min egokragte het om verantwoordelikheid vir hulle gedrag te aanvaar. As 'n persoon nie ondersteun word om projektering te **identifiseer** nie, kan sulke gedrag na die volwasse lewe van so 'n kind oorgedrag word. Volgens Oaklander (1994: 145) projekteer 'n persoon aangesien dit te moeilik en gevaarlik is om hierdie gevoelens te akkommodeer. Volgens die navorser is projektering 'n wyse waarop die individu poog om balans in sy gestalt te verkry.

Praktiese voorbeeld: Projeksie

As die leerder met ongediagnoseerde lob-epilepsie nie **ondersteun** word om verantwoordelikheid te aanvaar nie, kan projektering voorkom. 'n Voorbeeld hiervan is wanneer die leerder as gevolg van geheue-insinkings, alle huiswerk moet afskryf. Die leerder kan soos volg reageer: "Ek het nie huiswerk gedoen nie, want juffrou het nie gesê ek moet die huiswerk afskryf nie".

4.2.3 Retrofleksie

Volgens O’Leary (1992: 41) beteken retrofleksie: “To turn sharply back **against**”. Groenewald (2002: 56) sluit hierby aan as sy retrofleksie omskryf as:

Die kliënt behandel homself soos wat hy ander wil behandel of wil hê dat ander hom moet behandel. Hyself is sy eie teiken. Geretroflekterde liefde word selfliefde en getroflekterde haat word selfhaat.

Die navorser se mening is dat retrofleksie ‘n persoon verhoed om kreatief om te gaan met die omgewing en energie word eerder op ‘n aggressiewe wyse na binne gerig as na die omgewing. Depressie is aggressie wat innerlik gereflekteer word en is ‘n voorbeeld van retrofleksie. Persone wat depressief is, sal **hulself** liever beseer as om na buite uiting te gee aan hulle gevoelens. Hierdie persone vermy ook eerder kontak met hulle omgewing. Om kontak met die self te verbreek, kan lei tot selfvernietiging soos byvoorbeeld selfmoord. ‘n Persoon wat in kontak is met hom/haarself, al is dit pynlik, sal nie sondermeer selfmoord pleeg nie.

Praktiese voorbeeld: Retrofleksie

Leerders met ongediagnoseerde lob-epilepsie kan ‘n geneigdheid tot retrofleksie toon deur opmerkings te maak soos byvoorbeeld: “Niemand is vir my lief nie”, “Ek is tog nie goed genoeg nie”, of “Ek sal maar die minste wees”. Die rede vir die retrofleksie ontstaan moontlik as gevolg van die feit dat die leerder, weens te veel negatiewe terugvoer, nie balans ervaar nie.

4.2.4 Defleksie

Defleksie verwys na weerstand in die vorm van ontkenning. Die kind ervaar dat hy 'n probleem het, maar versuim om daaraan te werk. (Corey, 1990: 326). Die outeur Yontef (1993: 143) omskryf defleksie as 'n proses om direkte kontak met ander mense te vermy deur bewustheid van kontak met die omgewing te verminder. So kan probleme ontken word byvoorbeeld deur oordrewe humor, abstrakte veralgemenings, vrae in plaas van stellings, omslagtigheid of om vaag in plaas van spesifiek te wees. Die navorser is van mening dat veral kinders soms van defleksie gebruik maak om hulle teen emosionele pyn te beskerm.

Praktiese voorbeeld: Defleksie

Leerders met ongediagnoseerde lob-epilepsie negeer dikwels die probleem. So kan dit gebeur dat die leerder op 'n humoristiese wyse sal verduidelik watter foute hy/sy in die toets begaan het as om eerder op die erns van die probleem te fokus. So sal sommige leerders wel tot die besef kom dat hulle 'n vorm van epilepsie het, as dit eers gediagnoseer is, maar nie dink dat dit noodsaaklik is om medikasie daarvoor te gebruik nie.

4.2.5 Samevloeiing

Hierdie tipe van grensversteuring verwys na die situasie wanneer die grens tussen die individu en die omgewing té oop is. Op die lange duur is dit negatief want die persoon ontwikkel nie 'n eie identiteit nie, neem geen standpunte in nie en identifiseer oormatig met rolmodelle (Corey, 1990: 326).

Volgens die navorser veroorsaak voortdurende samevloeiing dat so 'n persoon moeite sal ervaar om keuses te maak en dat hy/sy eerder afhanklik sal funksioneer. Kontak met die self en die duidelike uitspreek van behoeftes, werk samevloeiing teë.

Praktiese voorbeeld: Samevloeiing

Ten einde konflik uit te skakel, sal leerders met ongedianoseerde lob-epilepsie eerder in samevloeiing met hulle omgewing gaan. Hulle sal eerder verkies om die pad van die minste weerstand te volg. Die impak van samevloeiing is egter dat hulle verloor hoe om keuses te maak. Samevloeiing bring dus mee dat hulle nie nodig het om verantwoordelikheid te neem nie, want hulle is nie die persoon wat die keuse gemaak het nie. 'n Maatskaplike werker sal byvoorbeeld in terapie aan 'n leerder vra watter aktiwiteit hy/sy tydens 'n terapeutiese sessie wil doen en die verwagte antwoord sal wees: "Ons kan doen net wat tannie wil hê ons moet doen". Dit het tot gevolg dat leerders wat in samevloeiing is met die omgewing, **identiteitloos** kan voorkom. Hulle is dikwels met alles wat ander vir hulle sê tevrede. Die gevaar bestaan egter dat hulle in so 'n mate kan konformeer, dat hulle kan swig voor negatiewe groepsdruk.

5. SAMEVATTING

Fritz Perls kan inderwaarheid beskou word as die persoon wat die belangrikste bydrae gelewer het tot die ontwikkeling en vestiging van die gestaltbenadering. Met holisme as grondslag het die gestaltbenadering ten doel dat die organisme deur bewustheid, hom/haarself kan reguleer. Bewustheid is alleenlik effektief wanneer dit gegrond is en aangewakker word

deur die huidige dominante behoefte van die organisme in sy figuurgrond. Die persoon word gekonfronteer deur 'n onvolledige gestalt wat opgelos moet word in die "hier-en-nou". Polariteite word geïntegreer en lei daartoe dat die persoon in kontak kan kom met hom/haarself en sy omgewing. Om kontak te maak met jouself en die omgewing is kontakgrense soos grense van die self, grense van die liggaam, waarde-grense, grense van bekendheid, ekspressiewe grense en grense van blootstelling, van belang. Kontak word vermy deur middel van kontakversteurings soos projeksie, introjeksie, retrofleksie, defleksie en samevloeiing.

Volgens die navorser is hierdie benadering 'n aktiewe proses wat dit moontlik maak dat die leerder met moontlike lob-epilepsie holisties tydens terapeutiese intervensie verstaan kan word. Hierdie benadering kan effektief deur die verskillende persone in die helpende professies benut word om die leerder wat met lob-epilepsie uiteindelik gediagnoser is, te ondersteun om met die effek daarvan op sy/haar lewe te deel. Hierdie teorie bied ook aan die navorser die verwysingsraamwerk vir die kwalitatiewe en kwantitatiewe data-insamelingsprosesse.

--- oOo ---